

Когнітивна деокупація Криму

Результати комплексного соціологічного дослідження

Дослідження проведено Київським міжнародним інститутом соціології (KMIC) на замовлення Фонду “Партнерство за сильну Україну” та Представництва Президента України в АР Крим в рамках підтримки роботи Ради з питань когнітивної деокупації Криму.

Методологія дослідження

Кількісний компонент

26 липня - 12 серпня 2024 року

Репрезентативне загальнонаціональне опитування

- CATI
- 2014 інтерв'ю
- Повнолітні 18+, які проживають на підконтрольній Україні території

Якісний компонент

31 липня - 9 серпня 2024 року

Онлайн фокус-групи

- Кримські татари, які проживають на підконтрольній Україні території (18-35, 50+ років) - 2 ФГ
- Мешканці різних регіонів України (16-24, 25-45, 46+ років) - 9 ФГ

Глибинні інтерв'ю (онлайн та телефоном)

- Мешканці Криму - 6 ПІ
- Експерти - 9 ПІ

Контент-аналіз соціальних мереж

1 лютого - 31 липня 2024 року

Telegram-канали, пов'язані з Кримом

- 500 каналів
- Публікації, коментарі та реакції

Українські Telegram-канали

- >1000 каналів
- Публікації, коментарі та реакції, що стосуються Криму

Етнічна структура та ідеологічні орієнтації населення Криму

Демографічна ситуація є важливим фактором

- Створення реалістичної концепції та плану деокупації Криму вимагає **розуміння актуальної демографічної структури півострова**, а також змін, що відбулися після 2014 року.
- Важливим є **об'єктивний аналіз етніко-ідеологічної структури населення**, яке проживає там сьогодні, та прогнозування реакцій цих сегментів на можливі рішення, що будуть ухвалюватися після деокупації.
- Приналежність до етніко-ідеологічних груп на півострові **визначає ставлення до ключових політичних питань**: процесу деокупації, статусу Криму після деокупації, а також до можливих рішень щодо топоніміки, меморіалізації тощо.

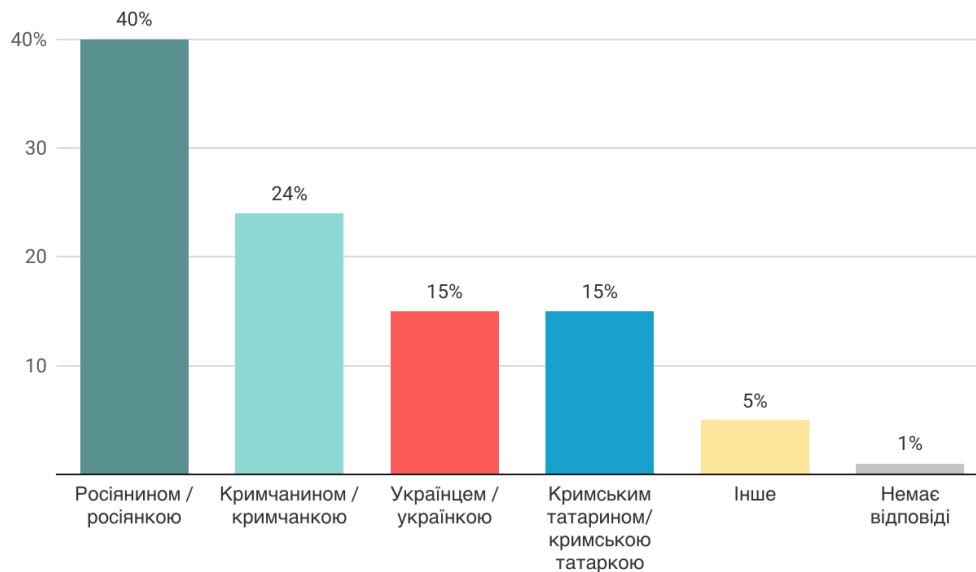
Ідентичність населення Криму

- **Відсутність єдиної етнічної та громадянської ідентичності** мешканців Криму
- Поширена регіональна, "острівна" ідентичність
- Ідеологічні та соціальні **відмінності всередині кожної етнічної групи**:
 - політичні погляди (проукраїнські, проросійські, індиферентні)
 - місце проживання (ПБК, Севастополь, степовий Крим)
 - тривалість проживання на півострові
 - джерело доходу, соціальний статус, спосіб життя
 - досвід депортації тощо
- **Кримські татари**: сильне відчуття приналежності до своєї етнічної групи та півострова, схильність вважати себе частиною української політичної нації
- **Українці в Криму**: мало можливостей для зміцнення своєї етнічної та громадянської української ідентичності

Етнічна ідентичність населення Криму, 2013 рік

Незалежно від вашого паспорта, ким ви себе вважаєте?

Міжнародний республіканський інститут та ін. Опитування громадської думки мешканців Автономної Республіки Крим, 16-30 травня 2013 року.

Зміни в етнічній структурі населення Криму у 2014-2024 роках

Після російської окупації суттєво змінилася **етнічна структура населення**: частина мешканців була витіснена з півострову, але водночас відбулося штучне, організоване окупаційною адміністрацією масштабне переселення з Росії, а після 2022 року - з новоокупованих регіонів України. За оцінками експертів, кількість новоприбулих оцінюється в приблизно в **1 млн**.

 росіяни	Наплив новоприбулих з російських регіонів, у тому числі військовослужбовців з сім'ями
 кримські татари	Витіснення кримських татар через репресії, спротив окупації та мобілізацію
 українці	Відтік українців після окупації, але деякий приплив новоприбулих з новоокупованих регіонів України після 2022 року

Поточна ситуація в Криму

Мешканці Криму та експерти відзначають як **позитивні**, так і **негативні** зміни, що відбулися на півострові за десять років російської окупації...

Позитивні зміни

- Підвищення **пенсій** (особливо для тих, хто був пенсіонером на момент початку окупації) та **заробітної плати**, соціальних виплат
- Благоустрій, будівництво та реконструкція цивільної та туристичної **інфраструктури**
- Багато **вакансій**, в тому числі високооплачуваних
- Посилені заходи **громадської безпеки**

Негативні зміни

- Початкове покращення **добробуту з часом зійшло нанівець** для багатьох жителів Криму
- **Зменшення свободи підприємництва**: малий бізнес програє конкуренцію великому, пов'язаному з російською окупаційною адміністрацією
- Деякі нові інфраструктурні проекти **шкодять довкіллю**
- **Пропаганда та репресії**, які посилилися після повномасштабного вторгнення
- **Погіршення відчуття безпеки** через наплив новоприбулих
- Репресії проти нелояльних **кримських татар**, спроби розмити їхню етнічну ідентичність, втручання в діяльність їхніх релігійних інституцій

Поінформованість про Крим

Самооцінка поінформованості мешканців материкової частини України, їхніх джерел інформації та висвітлення теми Криму у ЗМІ

- Як кількісний, так і якісний компонент дослідження свідчить про недостатнє висвітлення теми Криму у ЗМІ на материковій частині України.
- Лише **8%** респондентів опитування вважають, що українські ЗМІ надають достатньо інформації про Крим, тоді як **30%** вважають її скоріше достатньою. Більшість, однак, відчуває потребу в додатковій інформації.
- Лише **9%** респондентів вважають себе достатньо поінформованими про Кримський півострів, а ще **28%** кажуть, що вони поінформовані скоріше достатньо. Водночас більшість стверджує, що знає недостатньо.

Чи достатньо уваги приділяється в українських ЗМІ ситуації в Криму

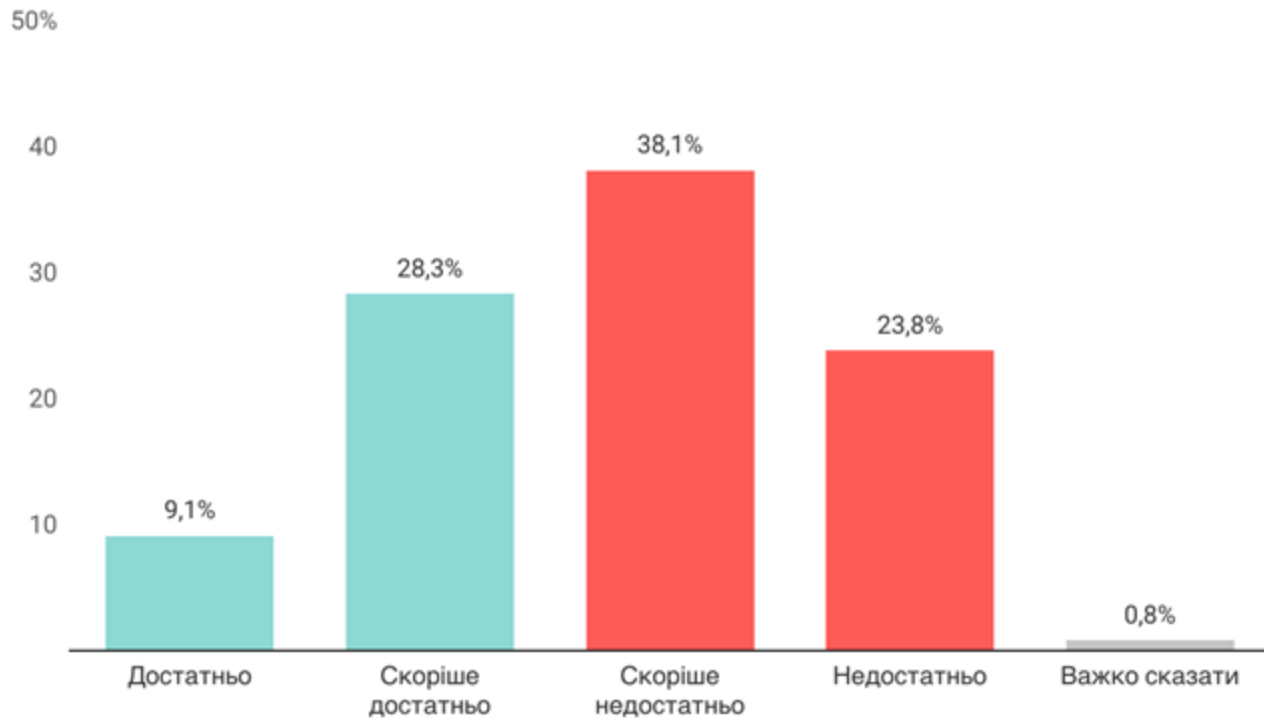
Результати кількісного дослідження

Запитання: На Вашу думку, в українських медіа, якими ви користуєтесь (це можуть бути телеканали, радіостанції, інтернет-сайти, вайбер або телеграм канали), достатньо приділяється уваги ситуації в Криму?

Самооцінка рівня знань про Кримський півострів

Результати кількісного дослідження

Запитання: Як би Ви оцінили рівень Вашого знання про Кримський півострів, його населення, історію та культуру?

Реінтеграція

Сприйняття Криму мешканцями материкової частини України

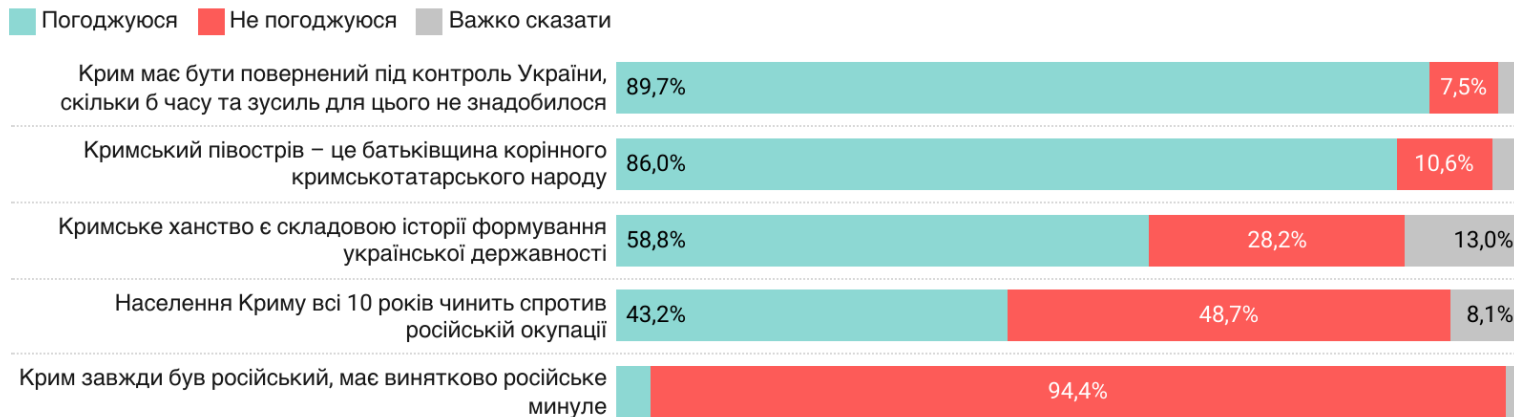
- Більшість українців **відкидає** тезу про те, що Крим завжди був російським і має виключно **російське минуле**.
- Більшість респондентів згодні, що Крим має **повернутися під контроль України**, і вважає його **батьківщиною кримськотатарського народу**.
- Однак думки щодо **ролі Кримського ханства** в українській державності **розділилися**. Більшість **(59%)** погоджується з тим, що Кримське ханство є складовою історії формування української державності, тоді як **28%** із цим не погоджуються.

Сприйняття Криму мешканцями материкової частини України: результати опитування

Сприйняття Кримського півострову

Результати кількісного опитування

Запитання: Наскільки Ви погоджуєтесь або не погоджуєтесь із твердженнями наведеними нижче?

Створено за допомогою Datawrapper

Статус Криму після звільнення

- Питання статусу Криму після деокупації залишається **на високому політичному рівні поки що не фіналізованим**
- Експерти вважають, що це питання має **значний конфліктний потенціал**
- Серед жителів материкової частини України **кримськотатарська національна автономія є найменш популярним з трьох варіантів, запропонованих в опитуванні**
- Втім, більшість громадян **не проти** ідеї кримськотатарської національної автономії при прямому запитанні, але багато хто зізнається, що **мало знає** про цю концепцію
- Кримськотатарська громада та її представники майже **одностайні** у своїй підтримці національно-територіальної автономії
- Багато інших експертів також підтримують цю пропозицію, хоча деякі бачать **потенційні ризики**

Яким має бути статус Криму після деокупації?

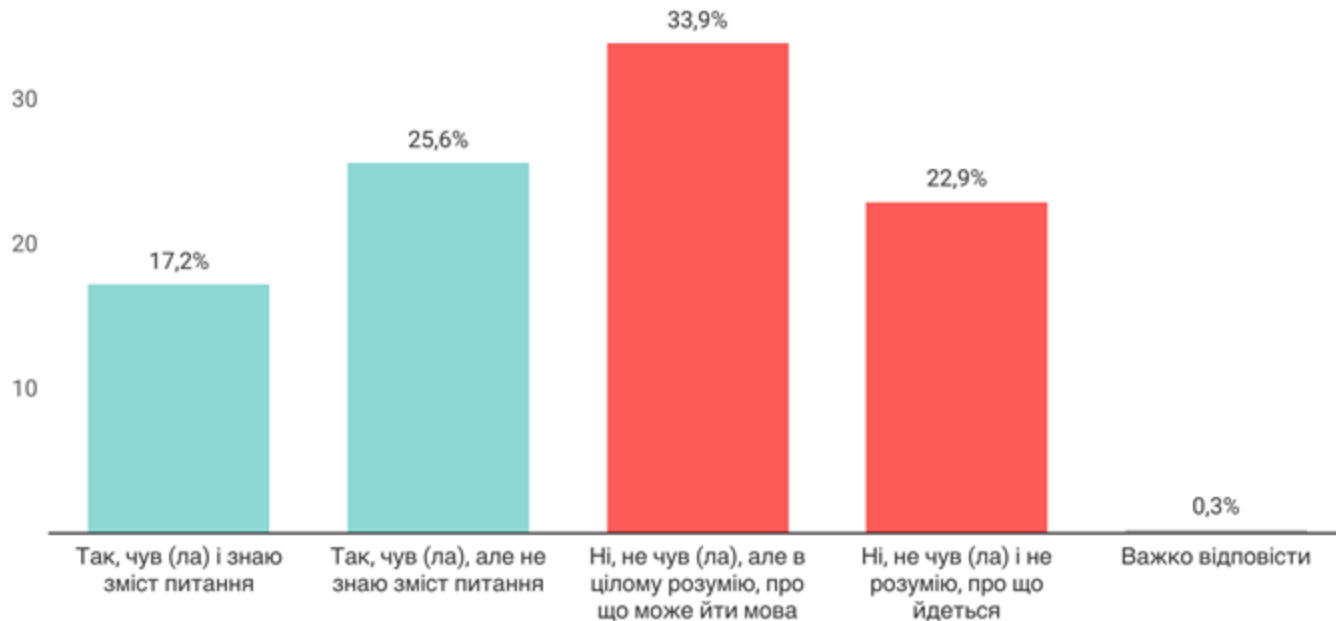
Яким має бути статус Криму після деокупації?

Результати кількісного дослідження

50%

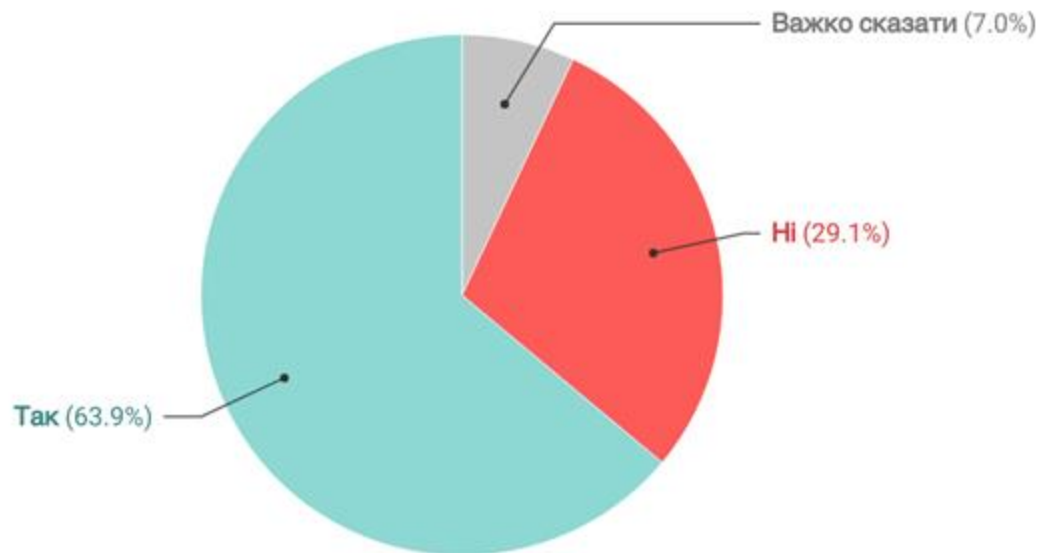

Знання про прагнення кримських татар до створення національно-територіальної автономії в Криму

Запитання: Чи чули ви про прагнення кримськотатарського народу щодо створення в Криму національно-територіальної автономії у складі України та в її міжнародно визнаних кордонах?

Підтримка створення кримськотатарської національно-територіальної автономії

Запитання: Чи підтримуєте ви створення кримськотатарської національно-територіальної автономії після деокупації Криму?

Ставлення до різних категорій людей серед мешканців материкової частини України

- **>77%** позитивно або нейтрально ставляться до ВПО, біженців за кордоном, українців, які живуть в окупації, та російськомовних громадян.
- Зберігається диференціація у ставленні:
 - **>62%** позитивно ставляться до мешканців Криму, які переїхали на підконтрольні території після повномасштабного вторгнення, ВПО, кримських татар та українців на тимчасово окупованих територіях Запорізької, Херсонської та Харківської областей.
 - **34-39%** позитивно ставляться до біженців за кордоном, російськомовних громадян та українців під окупацією в Криму та на Донбасі.
- **43%** респондентів згодні з тим, що "населення Криму всі десять років **чинить опір російській окупації**", тоді як **49%** не згодні з цим.

Ставлення до різних категорій населення

Запитання: Як Ви зараз ставитесь до таких категорій українців...

Соціальна дистанція (шкала Богардуса)

- Відносно низька соціальна дистанція до українців, які живуть в окупації у Криму, Донецькій та Луганській областях, а також у Запорізькій, Харківській та Херсонській областях (середнє значення коливається від **2,8** до **3,4**).
- **Спостерігається ієрархія**: респонденти відчують себе найбільш близькими до жителів Запорізької, Харківської та Херсонської областей (**2,8**), далі йде Крим (**3,1**), а тоді Донецька та Луганська області (**3,4**).

Коли відбудеться деокупація Криму, Луганської, Донецької, Запорізької, Херсонської, Харківської областей і громадяни України, які жили в окупованих регіонах, зможуть вільно переїжджати у всі області України, чи готові Ви були б допустити (групу) в якості...

Соціальна дистанція до українців, які жили в окупації (модифікована шкала Богардуса)

	Українці з тимчасово окупованого Криму	Українці з тимчасово окупованих територій Луганської і Донецької областей	Українці з тимчасово окупованих територій Запорізької і Херсонської, Харківської областей
Членів своєї родини	34,3	30,1	40,8
Близьких друзів	12,4	12,0	13,0
Сусідів	9,9	10,1	9,6
Колег по роботі	3,0	3,4	2,2
Жителів України	18,7	18,0	18,0
Осіб, яким потрібна допомога в адаптації	10,0	11,9	9,7
Не пускав би в інші області України	5,7	8,0	2,1
Важко сказати	5,9	6,4	4,5
Середнє значення індексу	3,1	3,4	2,8

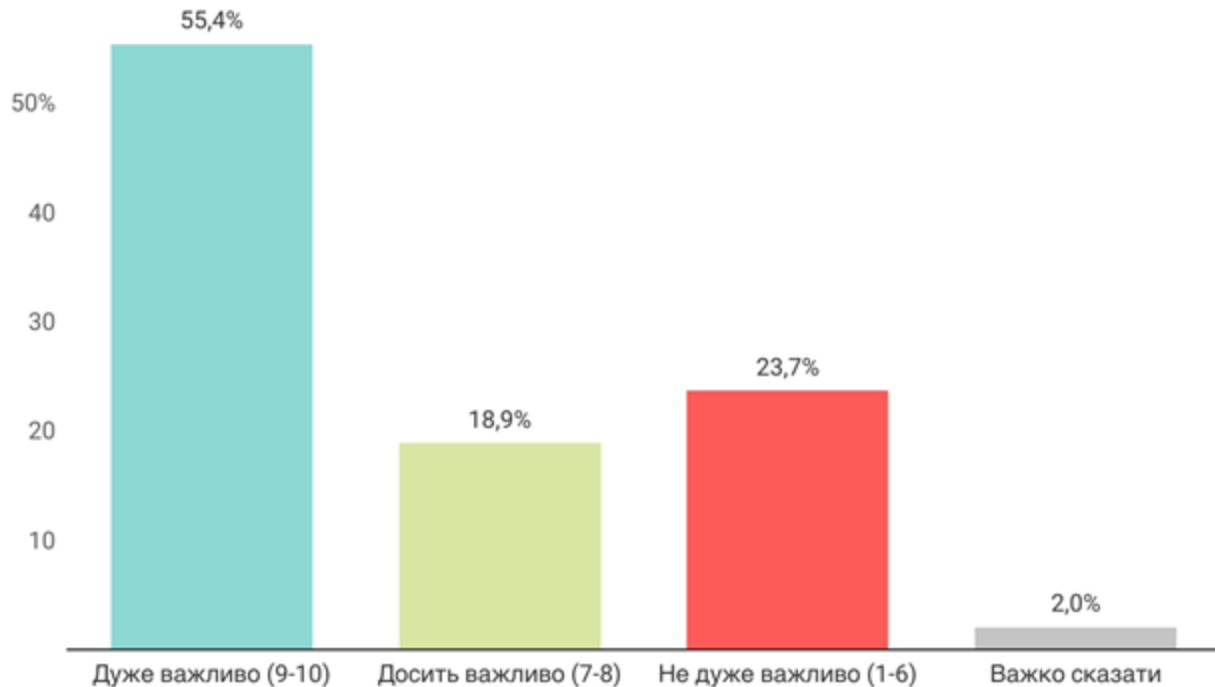
Очікування та ставлення до деокупації Криму

- Більшість українців підтримує повернення Криму під контроль України
- **55%** вважають це **дуже важливим** (9-10 за 10-бальною шкалою) на особистому рівні
- **<50%** опитаних вірять у деокупацію Криму протягом наступних **п'яти років**
- **Молодь менш оптимістична** щодо короткострокових перспектив деокупації півострова і **вважає її менш важливою, ніж старші покоління**
- Більшість погоджується, що після деокупації півострова необхідно надати значну **фінансову підтримку та бізнес-стимули**

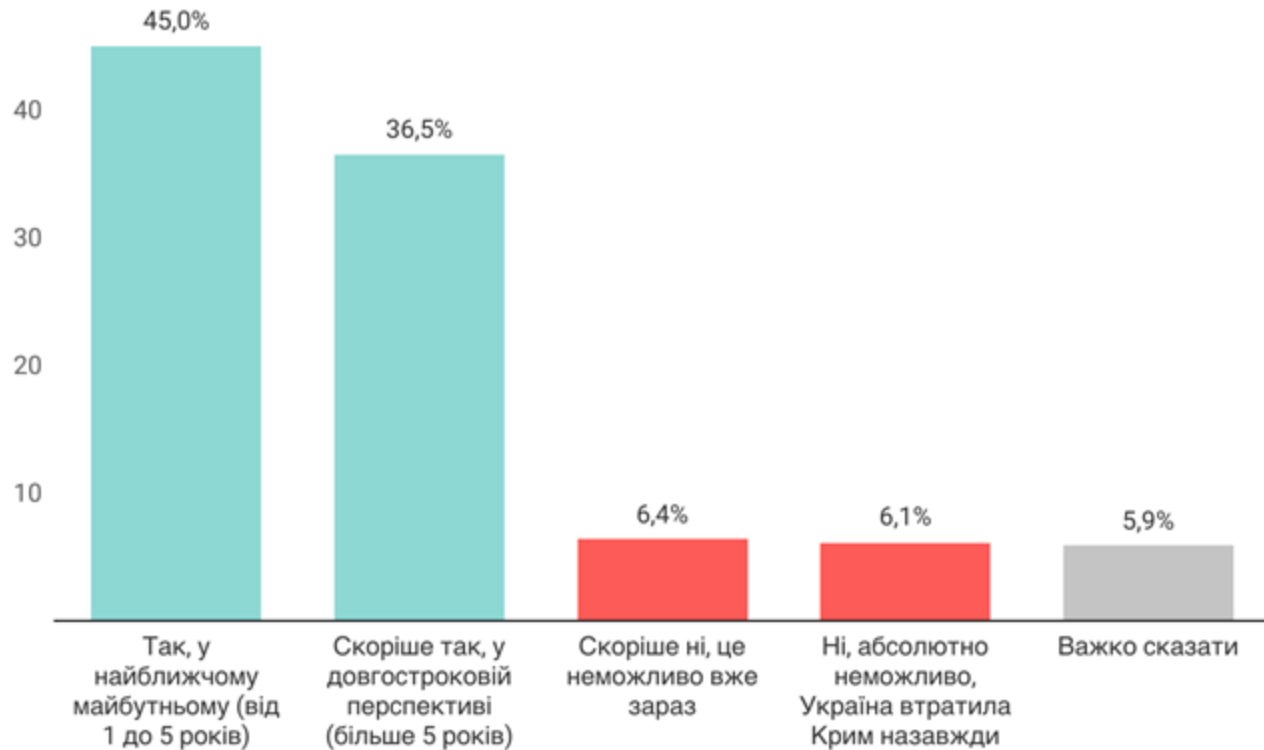
Важливість деокупації Кримського півострова

(за шкалою від 1 до
10, де 10 - "дуже
важливо")

Запитання: Наскільки для вас особисто важлива деокупації Криму за шкалою від 1 до 10, де 1 "зовсім не важливо", а 10 - "дуже важливо"?

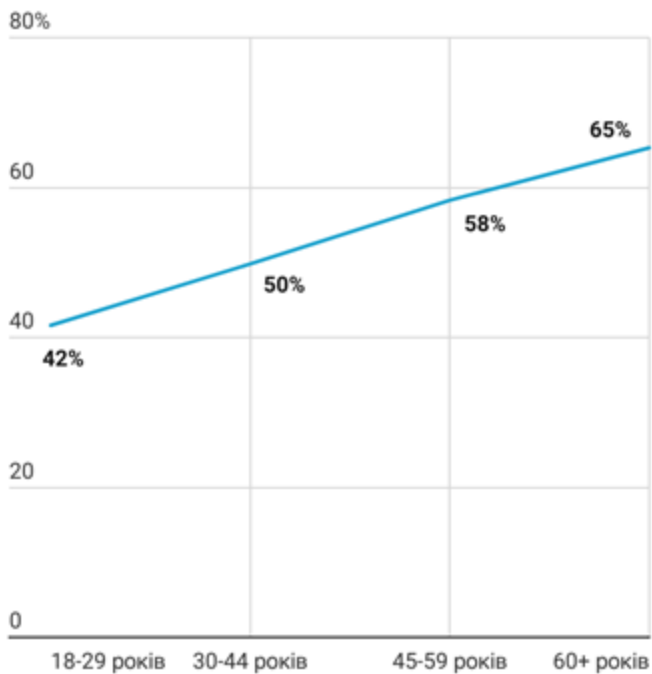
Чи можлива деокупація Кримського півострова в майбутньому?

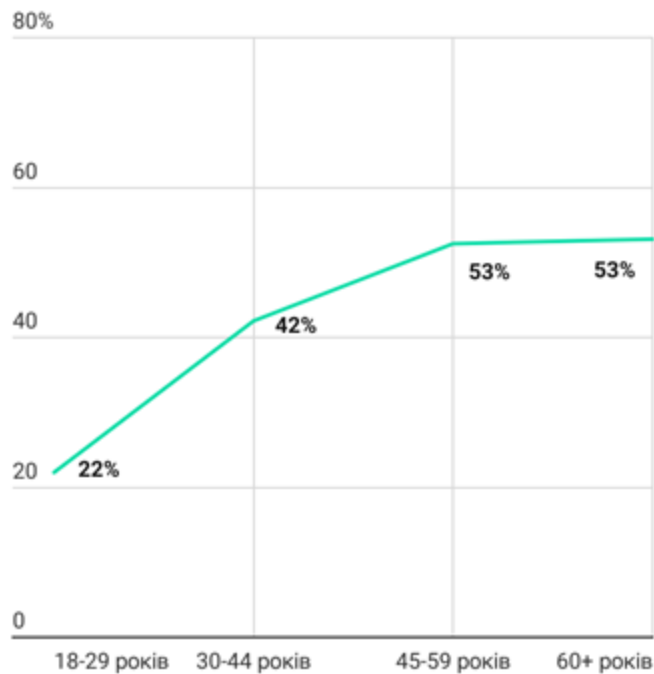
Запитання: На Вашу думку, чи можлива деокупація Криму в майбутньому?

Важливість та можливість деокупації Кримського півострова: залежність від віку респондентів

Важливість деокупації ("Дуже важливо")

Можливість деокупації ("Так, до 5 років")

Запитання: Наскільки для Вас особисто важлива деокупації Криму за шкалою від 1 до 10, де 1 "зовсім не важливо", а 10 - "дуже важливо"?

Запитання: На Вашу думку, чи можлива деокупація Криму в майбутньому?

Організація влади в Криму після деокупації

- Експерти наголошують, що **українські органи влади** мають бути організаційно, методологічно та юридично **підготовлені** до управління Кримом на місцях **зараз**, а не займатися цим питанням після деокупації.
- Більшість жителів материкової частини України підтримує запровадження **квот для кримськотатарського населення** як в органах місцевого самоврядування в Криму, так і у Верховній Раді України
- У питанні організації управління громадами в Криму після деокупації респонденти розділилися майже порівну: **47%** підтримують проведення **виборів**, тоді як стільки ж вважають, що Президент, уряд або місцева військово-цивільна адміністрація повинні **призначати** керівників громад.

Запровадження квот для представників кримськотатарського народу в місцевих органах влади та Верховній Раді України

Так Ні Важко сказати

Квоти посад для представників кримськотатарського народу на рівні місцевих органів влади та місцевого самоврядування в Криму після його деокупації

70,2%

22,3%

7,5%

Квоти для представників кримськотатарського народу та інших корінних народів України у Верховній Раді України

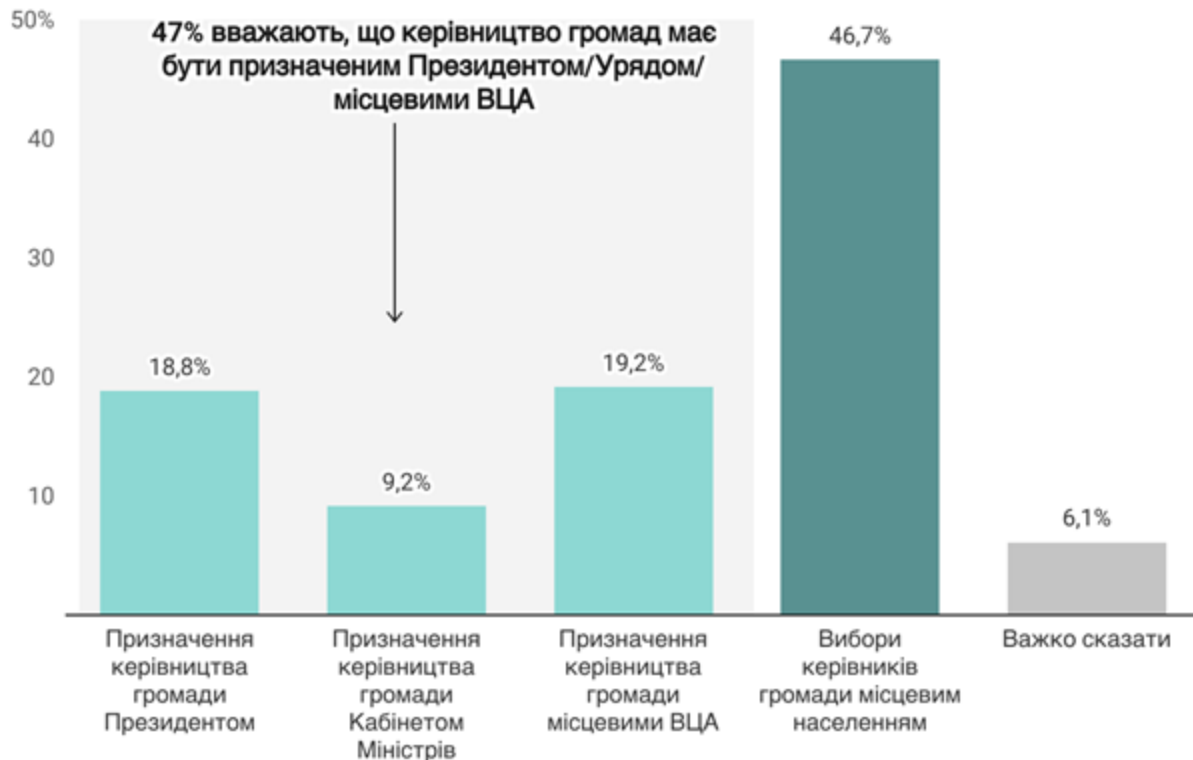
62,7%

31,9%

Запитання: Чи мають, на вашу думку, бути запроваджені квоти посад для представників кримськотатарського народу на рівні місцевих органів влади та місцевого самоврядування в Криму після його деокупації?

Запитання: Чи потрібні квоти для представників кримськотатарського народу та інших корінних народів України у Верховній Раді України?

Організація управління громадами в Криму після деокупації

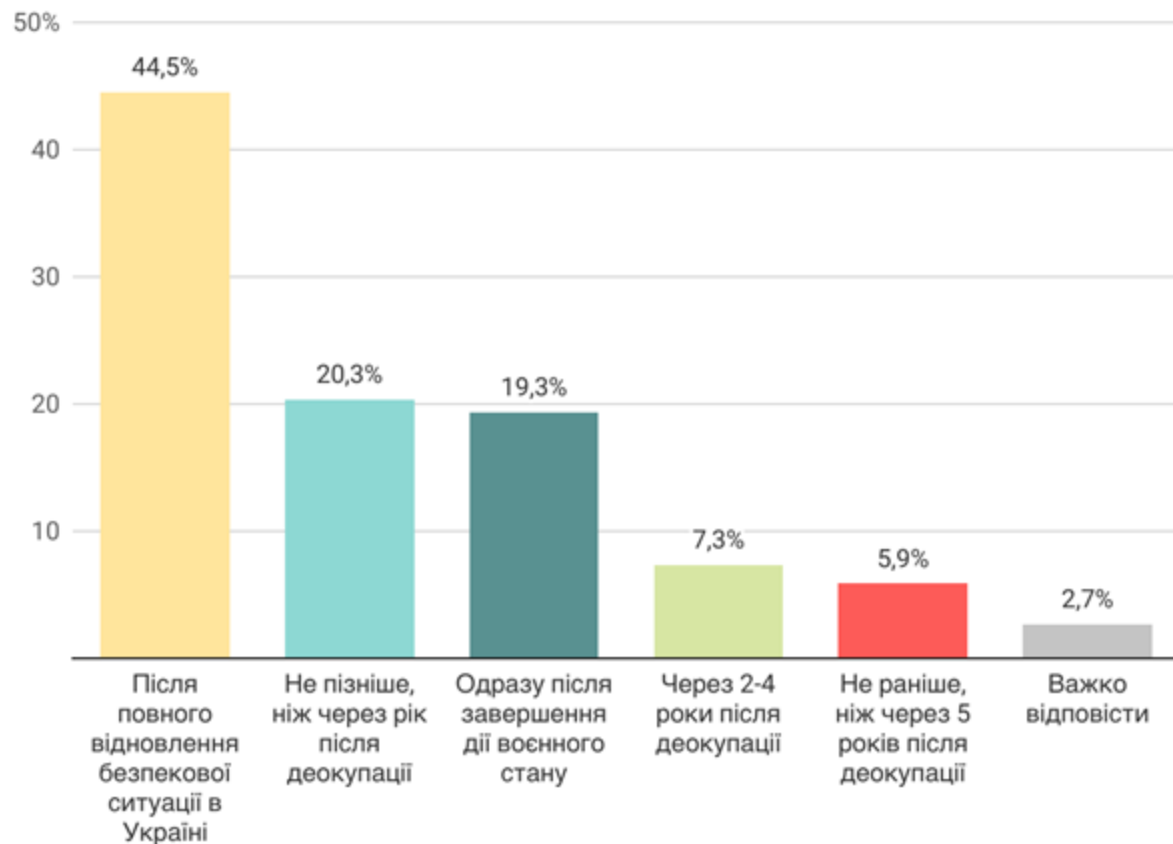
Запитання: Як, на Вашу думку, має бути організований процес управління громадами у Криму після деокупації протягом тимчасового перехідного періоду?

Терміни проведення виборів до органів місцевого самоврядування Криму

- Майже половина жителів материкової частини України вважає, що вибори мають відбутися після повного відновлення **безпекової ситуації в Україні**.
- Водночас, значна частина відкрита до швидшого проведення виборів одразу після **завершення воєнного стану (19%)** або впродовж **року після деокупації (20%)**.

Коли мають відбутися місцеві вибори в Криму?

Запитання: Коли мають відбутися вибори до органів місцевого самоврядування (місцеві ради, керівництво громад, наприклад мери міст) Криму після деокупації півострова?

Обмеження виборчих прав громадян, які проживали в умовах окупації

- Питання обмеження виборчих прав громадян, які проживали в умовах окупації, викликає **серйозні розбіжності в суспільстві**.
- Майже половина жителів материкової частини України підтримує обмеження **участі у загальнонаціональних виборах** на п'ять років, тоді як інша половина виступає проти.
- Щодо **права балотуватися на президентських та парламентських виборах** в Україні, то більшість підтримує такі обмеження, але значна частина опитаних виступає проти них.

Обмеження щодо голосування громадян, які проживали на окупованих територіях

■ Згодні ■ Не згодні ■ Важко відповісти

Мають бути обмежені у праві обирати Верховну Раду України та Президента України протягом 5 років (одного виборчого циклу)

47,4%

48,8%

Мають бути обмежені у праві балотуватися в депутати Верховної Ради України та на посаду Президента України протягом 5 років (одного виборчого циклу)

58,9%

37,7%

Запитання: Наскільки ви погоджуєтесь або не погоджуєтесь з тим, що після деокупації громадяни України, які перебували на тимчасово окупованих територіях України, мають бути обмежені у праві обирати Верховну Раду України та Президента України протягом 5 років (одного виборчого циклу)?

Запитання: Наскільки ви погоджуєтесь або не погоджуєтесь з тим, що після деокупації громадяни України, які перебували на тимчасово окупованих територіях України, мають бути обмежені у праві балотуватися в депутати Верховної Ради України та на посаду Президента України протягом 5 років (одного виборчого циклу)?

Освіта в реінтеграції Криму

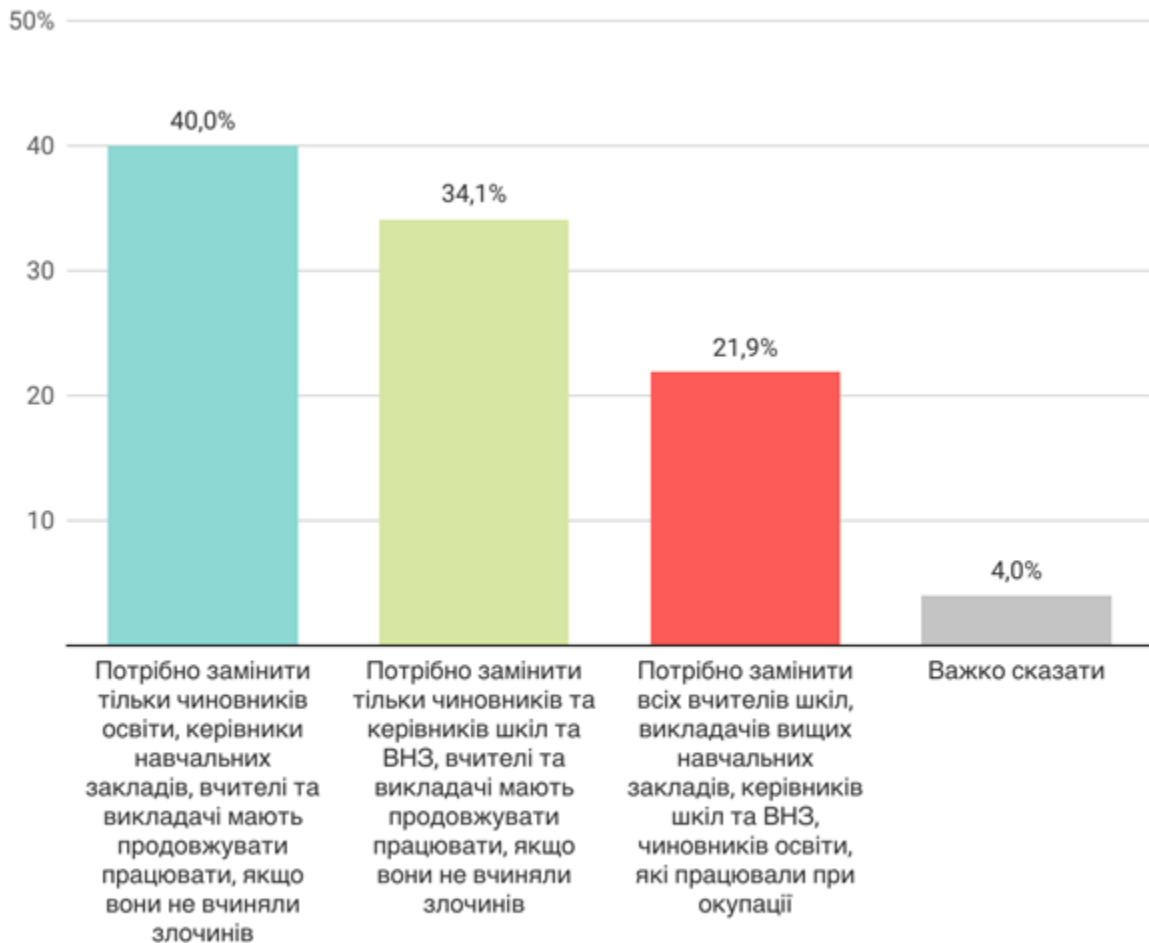
- Освіта відіграє ключову роль у реінтеграції Криму (експерти та пересічні громадяни).
- Освіта є однією з центральних тем у кримських ЗМІ.
- **Ідеологізація та мілітаризація шкільної освіти** окупаційною адміністрацією створює серйозні виклики для реінтеграції, оскільки виховує покоління учнів з негативним ставленням до України (експерти та пересічні громадяни).
- Потрібні **квоти** на викладання **мов корінних народів та національних меншин** (експерти).
- **Російська мова** в системі освіти Криму потребує **іншої стратегії** (експерти).

Освіта в реінтеграції Криму

- **54%** мешканців материкової частини України не підтримали тимчасове використання російської мови в навчальних закладах Криму, **45%** підтримали.
- Лише **22%** мешканців материкової частини України виступають за повну заміну всіх вчителів, керівників закладів та чиновників від освіти. На противагу цьому, **34%** пропонують звільнити лише керівників закладів освіти і чиновників, тоді як **40%** вважають, що звільнення мають бути обмежені чиновниками від освіти; інші категорії можуть продовжувати працювати, якщо вони не вчиняли злочинів.
- Більшість респондентів підтримує спрощений вступ до українських вищих навчальних закладів для кримської молоді після деокупації.

Питання кадрового забезпечення освіти в Криму після деокупації

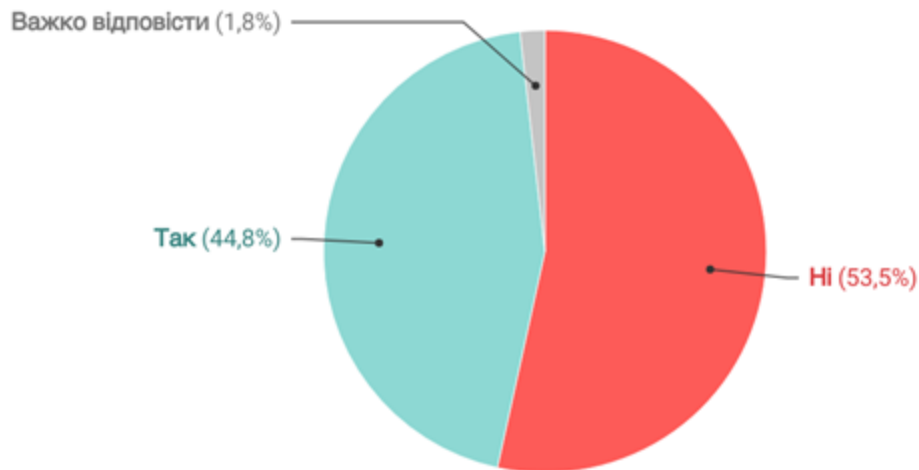

Запитання: Як, на вашу думку, має бути вирішено кадрове питання в системі освіти Криму після деокупації?

Питання російської мови в кримській освіті після деокупації

Чи вважають респонденти можливим тимчасове використання російської мови для викладання в кримських навчальних закладах під час перехідного періоду?

Результати кількісного дослідження

Запитання: На вашу думку, чи можливо тимчасове використання російської мови при викладанні навчальних предметів в освітніх закладах Криму після деокупації під час перехідного періоду?

Створено за допомогою Datawrapper

Колабораціонізм

Як питання колабораціонізму впливає на деокупацію Криму

- **Відсутність чіткого визначення та комунікаційної стратегії** щодо колабораціонізму ускладнює реінтеграцію Криму.
- **Непослідовна політика** створює занепокоєння навіть серед кримчан, які підтримують Україну.
- **Погана комунікація та нечітке законодавство** ризикують спровокувати нові конфлікти після звільнення.

Вирішення проблеми колабораціонізму

- **Індивідуальний підхід** до колабораціонізму має вирішальне значення для запобігання новим проблемам у Криму та запевнення мешканців у тому, що вони є українцями, а не зрадниками.
- Важливим моментом є **розрізнення добровільної та примусової колаборації**, зосередження уваги на тому, чи були дії **політично вмотивованими** чи просто нейтральними, наприклад, викладання математики чи гасіння пожеж.
- Більшість жителів материкової частини України вважає, що кримчан **примушували приймати російські паспорти**, хоча багато хто не погоджується з цією думкою.
- **Колабораціонізм у сфері освіти** є неймовірно складним питанням через соціальні та ідеологічні виміри цієї сфери діяльності.

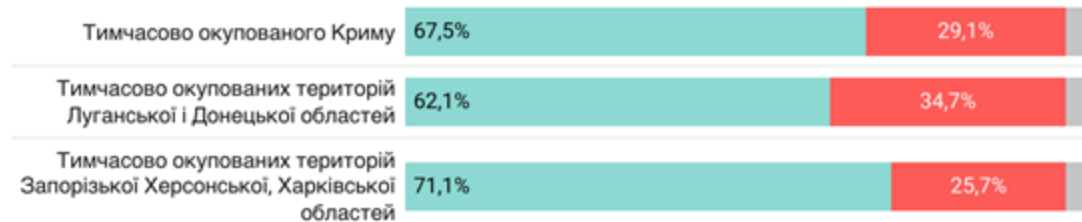

Більшість українців вважає, що мешканці Криму отримали російські паспорти під тиском, але 29% не згодні з цією думкою

Чи згодні Ви з тим, що мешканці окупованої території, які отримали російські паспорти, не мали вибору і були вимушені це робити?

Результати кількісного дослідження

Згодні Не згодні Важко відповісти

Запитання: Наскільки ви погоджуєтесь або не погоджуєтесь із твердженням, що люди з ..., які отримали на окупованих територіях російські паспорти, не мали вибору і були вимушені це робити?

Створено за допомогою Datawrapper

Покарання за колабораціонізм

- Більшість жителів материкової частини України підтримує суворе покарання для чиновників, суддів, силовиків та працівників ЗМІ, які співпрацюють з окупаційною адміністрацією.
- Більшість виступає проти покарання працівників аварійних служб та комунальних підприємств.
- Думки щодо освіти та культури неоднозначні, з закликами до покарання керівників, але поблажливостю до рядових освітян, лікарів та підприємців.

Більшість українців виступає за суворі покарання для чиновників та працівників ЗМІ, але проти покарання працівників екстрених служб, комунальних підприємств та звичайних фахівців

Хто має бути покараний за співпрацю з окупаційними адміністраціями в Криму

Так Ні Важко сказати

Залитання: Хто має бути притягнений до відповідальності за співпрацю з окупаційними адміністраціями в Криму?

Меморіалізація (політика пам'яті)

Політика щодо пам'ятників

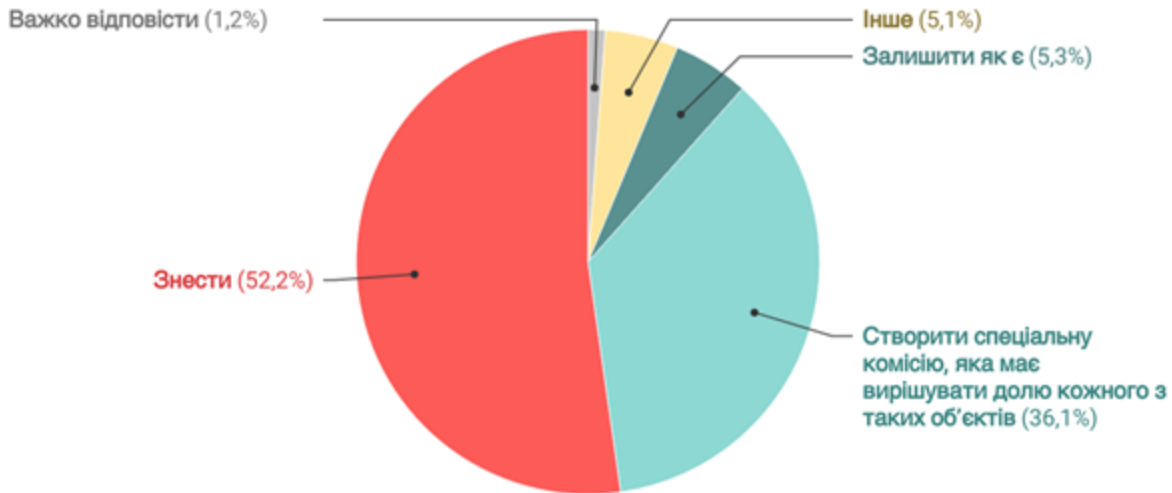
- Після звільнення Криму Україні доведеться вирішувати проблеми з пам'ятниками, топонімікою та військовими похованнями шляхом **ретельного обмірковування та пошуку компромісів.**
- Більшість респондентів вважає, що **пам'ятники часів окупації**, особливо колоніальні чи пропагандистські, мають бути **демонтовані.**
- **Важливим є розрізнення** пропагандистських пам'ятників від тих, що мають культурну чи історичну цінність, насамперед пов'язані з розвитком Криму та кримськими татарами.
- Експерти та учасники фокус-груп наголошують на важливості демонтажу пам'ятників у природний спосіб, за підтримки **інформаційних кампаній** та з роз'ясненням історичного контексту. **Ініціативи знизу** від кримчан вважаються більш ефективними, ніж нав'язані урядом рішення для побудови спільного майбутнього півострова.

Більшість (52%) виступає за знесення окупаційних пам'ятників у Криму, тоді як 36% віддають перевагу комісії, яка б вирішувала їхню долю

Політика щодо пам'ятників, встановлених під час російської окупації Криму

Результати кількісного дослідження

Запитання: На вашу думку, що необхідно буде зробити з пам'ятниками, пам'ятками, встановленими під час російської окупації Криму?

Створено за допомогою Datawrapper

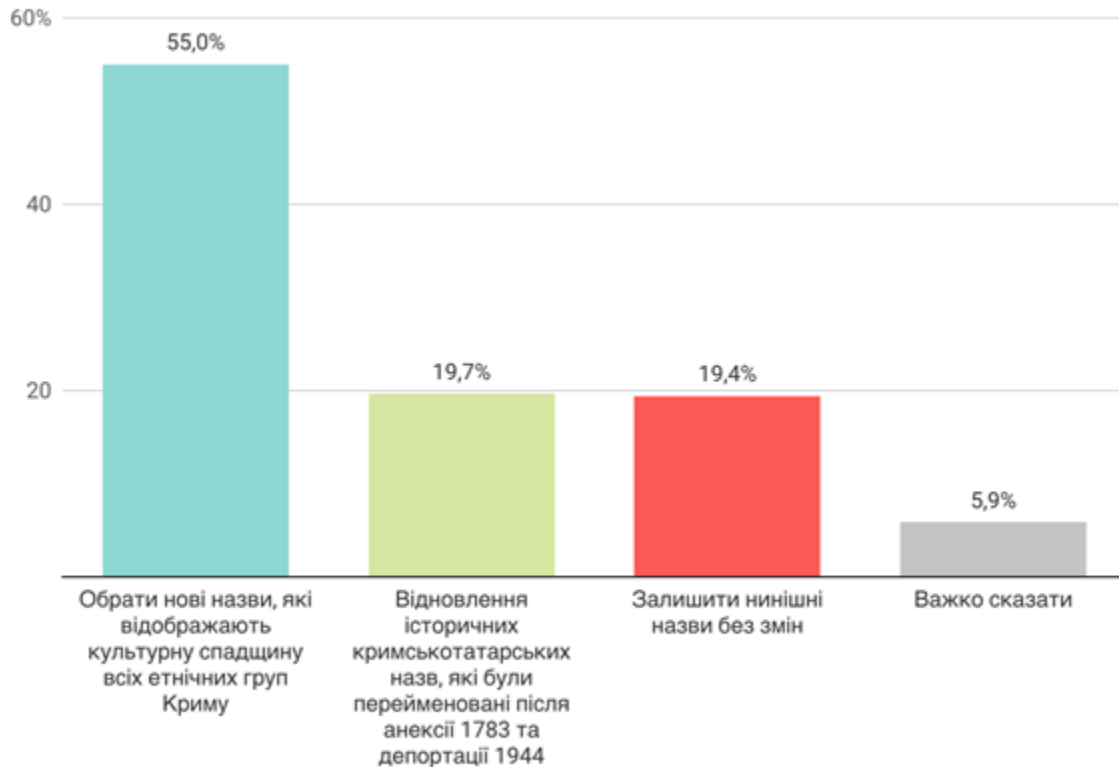

Політика щодо топонімів

- Кримськотатарські експерти рішуче підтримують **відновлення історичних топонімів, насамперед кримськотатарського походження**, а не просто заміну радянських і російських назв на українські. Деякі не кримськотатарські експерти також погоджуються з таким підходом.
- Питання топоніміки відображає пошук суспільством **компромісу**, з розділеними думками щодо змін і фокусом на збереженні спадщини всіх етнічних груп у Криму.
- Більшість респондентів підтримує **поступовий перехід**, виступаючи за збереження значущих для місцевих громад назв, щоб **запобігти конфліктам** та сприяти мирній реінтеграції півострова.

Як має здійснюватися політика перейменувань у Криму

Результати кількісного дослідження

**Більшість (55%)
підтримує
перейменування
місць у Криму, щоб
відобразити
культурну спадщину
всіх етнічних груп**

Яким чином, на вашу думку, повинна бути організована політика перейменування топонімів (тобто населених пунктів та географічних назв тощо), у Криму після його деокупації?

Створено за допомогою Datawrapper

Політика щодо військових поховань

- Більшість експертів вважає, що Україна повинна **зберігати кладовища** як місця пам'яті для родичів, **уникаючи будь-якої меморіалізації, героїзації війни чи присутності російської символіки**.
- Більшість українських респондентів, включно з кримськими татарами, вважає, що Україна не повинна ініціювати перепоховання російських військовослужбовців у Криму. Однак вони згодні з тим, що Україна повинна **дозволити перепоховання**, якщо цього вимагатимуть родичі військовослужбовців або Росія.

Потенційні конфлікти після звільнення

Модель управління півостровом

- Експерти прогнозують, що однією з ключових проблем стане **політичний конфлікт навколо моделі управління півостровом**.
- Зокрема, ідея **кримськотатарської автономії поки що не має широкої підтримки** в українському суспільстві, що може призвести до напруженості у відносинах між кримськими татарами та українською владою після деокупації.
- Слід зазначити, що рівень знань українського суспільства про кримськотатарську національно-територіальну автономію все ще залишається низьким.

Напруженість між лояльним до України населенням та проросійськи налаштованими кримчанами

- Ще одна загроза - можливий конфлікт між тими, хто **залишився лояльним до України** і тими, хто **підтримав окупацію**. Такі побоювання висловлюють не лише експерти, а й кримські татари, які проживають на материковій частині України.
- Частина кримчан, які підтримують Росію, може створити **перешкоди для реінтеграції**.
- Кримськотатарські респонденти побоюються як прямих конфліктів, так і того, що проросійська спільнота намагатиметься зробити Крим "**якоюсь окремою частиною України**".

Політика щодо громадян Росії, які оселилися в Криму після 2014 року

- Серйозним викликом буде політика щодо **російських громадян, які оселилися в Криму після 2014 року**, оскільки не всі захочуть виїхати добровільно. Експерти застерігають, що примусова депортація може порушувати міжнародне право.
- Крім того, існує правове питання щодо **власності, побудованої під час окупації**, яка наразі використовується мешканцями і бізнесом, але вважається незаконною згідно з українським законодавством.

Церква і мовне питання

- Церковне питання може спричинити конфлікти, оскільки багато кримчан належать до Російської православної церкви.
- Мовне питання є ще більш чутливим; **швидка українізація може спровокувати напруженість**. Більшість експертів і громадян виступає за поступовий перехід: **67-76%** респондентів підтримують перехідний період для запровадження української мови в ключових інституціях. Підтримка кримськотатарської мови також є високою, хоча й не абсолютною.

Шукайте публікацію на сайті
Представництва за посиланням:

<https://ppu.gov.ua/rezultaty-doslidzhennya-kohnityvna-deokupatsiya-krymu/#>